

Julian Kałowski

"L'ammissione negli istituti religiosi. Cenni storici, ricerca delle fonti e legislazione vigente", Luigi Sabbarese, Parma 1994 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 38/3-4, 248-251

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

konsekrowane? W końcowej części rozważań poświęconych temu problemowi Autor w oparciu o praktykę stosowaną przez Kongregację Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego oraz o *Lineamenta*, przygotowane na Synod Biskupów w 1994 roku, który był poświęcony życiu zakonnemu i jego posłannictwu w Kościele i w świecie (n. 24), daje odpowiedź negatywną.

Ciekawym problemem rozpatrywanym przez Autora jest sposób postępowania Kongregacji Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego stosowany podczas zatwierdzania nowych form instytutów życia konsekrowanego. Autor jednoznacznie stwierdza, że wymieniona Kongregacja – jak wykazuje praktyka – zatwierdza zawsze nowe formy życia konsekrowanego z daleko posuniętą ostrożnością i po dokładnym rozważeniu wszystkich okoliczności, osób i miejsca. Autor zaznacza także, że niektóre nowo powstałe instytuty życia konsekrowanego zostały w sposób oficjalny zatwierdzone nie przez Kongregację Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, lecz przez Papieską Komisję do Spraw Świeckich.

W punkcie siódmym, zatytułowanym *Jaka jest przyszłość dla życia konsekrowanego*, Autor zastanawia się nad tym, jakie środki należy podjąć, aby zażegnać kryzys w najbliższych latach.

Ostatni punkt rozprawy został poświęcony Synodowi Biskupów, który obradował w 1994 roku nad życiem zakonnym i jego posłannictwem w Kościele i świecie.

Na zakończenie należy stwierdzić, że chociaż omawiana pozycja nie jest opracowaniem naukowym lecz popularnym, to jednak Autor w sposób jasny i przejrzysty oraz z wielkim znawstwem zagadnienia daje doskonały obraz stanu życia zakonnego we współczesnym świecie, a zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej i w Europie Zachodniej. Życie zakonne – jak to już miało miejsce w przeszłości – na pewno przeżywa w niektórych krajach kryzys, wyłania się jednak równocześnie zapowiedź odnowy właściwie pojętej, a więc polegającej na powrocie do źródeł.

Ks. Julian Kałowski, MIC

**Luigi S a b b a r e s e, L'ammissione negli istituti religiosi.
Cenni storici, ricerca delle fonti e legislazione vigente,
Parma 1994, ss. 197**

W historii instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego oraz w innych ruchach kościelnych zawsze występowały problemy związane z przyjęciem nowych członków. Zarówno założyciele, jak i ich następcy oraz najwyższa władza kościelna byli świadomi faktu, że od wymogów stawianych przyjmowanym kandydatom oraz od ich formacji zależy żywotność i przyszłość instytutu. Dlatego kompetentne władze kościelne, chcąc zapobiec różnego rodzaju niestosownościom, wydawały normy prawne dotyczące przyjmowania nowych kandydatów do życia

zakonnego lub też upoważniały do ich promulgowania. Ponieważ zagadnienie jest wciąż aktualne, należy z zadowoleniem przyjąć opublikowaną niedawno rozprawę doktorską L. S a b b a r e s e poświęconą historycznemu ujęciu problemów prawnych związanych z przyjmowaniem do instytutów zakonnych.

Wagę zagadnienia podkreśla Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku, w którym czytamy: „Nowicjat, którym rozpoczyna się życie w instytucie, zmierza ku temu, żeby nowicjusze dokładniej rozpoznali Boże powołanie i to właściwe danemu instytutowi, by doświadczyli sposobu życia instytutu, uformowali umysł i serce jego duchem, a także by można było potwierdzić ich zamiar i zdatność” (kan. 648).

Autor dysertacji, jak na to wskazuje podtytuł, analizując i rozwiązując problemy, które wiążą się z tematem jego pracy, posługuje się dokumentami zarówno nowymi, jak i dawnymi, promulgowanymi przez kompetentne władze kościelne, robiąc to w sposób wyczerpujący i metodologicznie poprawny.

Celem rozprawy, jak zaznacza Autor we wstępie, jest poznanie instytucji przyjęcia i jej ewolucji w ciągu wieków, ze szczególnym uwzględnieniem dyspozycji i wymogów Kościoła katolickiego (s. 11-12). Przedmiot pracy ograniczono do przyjęcia do nowicjatu. Autor skoncentrował się na wymogach dotyczących przeszkód kanonicznych, od których istnienia zależy ważność lub nieważność nowicjatu, a w konsekwencji następujących po nim aktów prawnych. Analizuje również przymioty kandydatów, świadectwa, dokumenty i informacje dostarczane przez upoważnione do tego osoby.

Rozprawa składa się z dwóch wzajemnie od siebie zależnych części, w których Autor zastanawia się nad wytycznymi prawnymi, jakie obowiązywały i obecnie obowiązują podczas przyjmowania do instytutów zakonnych.

W części pierwszej przeprowadzono analizę źródeł norm prawnych dotyczących przyjęcia do zgromadzeń zakonnych, czyli kongregacji zakonnych (*Congregazioni religiose*) od Soboru Trydenckiego (1545-1563) do wydania Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 roku.

W części tej – składającej się z trzech rozdziałów – omówiono najpierw takie kwestie prawne, jak powstanie i rozwój zgromadzeń zakonnych (*Congregazioni religiose*) do wydania Kodeksu z 1917 roku, doktryna Kościoła przed promulgowaniem Kodeksu z 1917 roku oraz zawarte w Kodeksie z 1917 r. normy dotyczące kongregacji, czyli zgromadzeń zakonnych, tj. instytutów zakonnych o ślubach prostych.

Rozdział drugi części pierwszej poświęcony został problemowi legislacji kanonicznej związanej z przyjęciem do instytutów zakonnych, obowiązującej przed Soborem Trydenckim. Skoncentrowano się tam na istniejących wówczas formach życia zakonnego, takich jak monachizm, zakony żebrzące oraz klerycy regularni. Szczególną uwagę zwrócono na rolę przełożonych kompetentnych do przyjmowania kandydatów do nowicjatu, a także na sposób, w jaki powinno się dokonywać przyjęcie. Autor analizuje również zagadnienia związane z okresem próby, która ma pomóc w ustaleniu, czy nowicjusze odznaczają się przymiotami koniecznymi do prowadzenia życia zakonnego.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że Autor starał się w sposób wyczerpujący i przejrzysty dokonać analizy dokumentów i nauczania papieży oraz Kon-

gregacji Rzymskich po Soborze Trydenckim. W omawianym okresie zarówno papież, jak i Dykasterie Kurii Rzymskiej – w tym szczególnie Kongregacja, której powierzono sprawy zakonów – wydawały liczne dokumenty związane z przyjmowaniem do instytutów zakonnych oraz formacją kandydatów. W dokumentach tych ustanawiano przeszkody, których istnienie powodowało nieważność lub niegodziwość przyjęcia. Jeśli przełożeni działali świadomie wbrew postanowieniom wydanym przez najwyższą władzę kościelną, zaciągali odpowiednie kary, aż do utraty urzędów oraz głosu czynnego i biernego na zawsze. Należy zaznaczyć, że niektóre z promulgowanych wówczas aktów prawnych nie tylko zreformowały dyscyplinę związaną z przyjęciem do instytutu zakonnego, lecz także stały się wzorem dla późniejszych dyspozycji i nigdy nie straciły aktualności. Do dokumentów takich można zaliczyć konstytucję *Clémentina VIII Cum ad regularem* z 19 marca 1603 roku.

Część drugą rozprawy doktorskiej poświęcono ustawodawstwu związanemu z przyjęciem do instytutu zakonnego od Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 roku do Kodeksu z 1983 roku. W części tej zajęto się najpierw instytucją postulatatu, formułując jego definicję, zadania i znaczenie dla właściwego rozpoczęcia życia zakonnego w nowicjacie. Omówiono także wymogi formalne z nim związane, takie jak jego konieczność i czas trwania, oraz wymogi ważnego i godziwego przyjęcia do nowicjatu. Wyczerpująco przeanalizowano zagadnienia związane z osobami kompetentnymi do przyjmowania kandydata do nowicjatu, którymi są przełożeni wyżsi, a także rolę ich rady lub kapituły. Wyliczono również dokumenty wymagane przez prawo w chwili wstępowania do instytutu zakonnego.

Rozdział drugi części drugiej poświęcono pokodeksowemu rozwojowi doktrynalnemu i normatywnemu przyjęcia do instytutu zakonnego, dzieląc prawodawstwo na trzy okresy – przejściowy (od 1917 roku do rozpoczęcia Soboru Watykańskiego II, tj. 11 października 1962 roku), soborowy i posoborowy. Omawiając okres przejściowy, zwrócono uwagę na działalność najwyższej władzy Kościoła, przejawiającą się w wydawaniu licznych dokumentów, w których wymienia się przymioty kandydatów do instytutu zakonnego, a także przestrzega się przed stosowaniem psychoanalizy w celu sprawdzenia predyspozycji kandydata. W okresie przejściowym na szczególną uwagę ze względu na ich pozytywny wpływ na przyszłe prawodawstwo zasługują takie akty prawne, jak Konstytucja apostolska *Sedes sapientiae* (1956), instrukcja *Religiosorum institutio* (1961) oraz *monitum* Kongregacji Świętego Oficjum *Cum compertum* (1962). Spośród dekretów soborowych Autor analizuje Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis* oraz Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*. Z dokumentów okresu posoborowego odnoszących się zarówno do przyjęcia kandydatów, jak i do ich przymiotów oraz formacji należy przede wszystkim Instrukcja o odnowie formacji zakonnej *Renovationis causam* z 6 stycznia 1969 roku.

Rozdział trzeci części drugiej został poświęcony przyjęciu do nowicjatu i zagadnieniom z tym związanym, zamieszczonym w schematach Papieskiej Komisji do Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1977, 1980 i 1982 roku, opublikowanych w *Communicationes*. Autor prześledził w swojej dysertacji przebieg prac Komisji oraz dyskusję, przedstawił wnioski i ostateczne wyniki, a także przytoczył w całości teksty

zredagowane przez członków Komisji. W rozdziale czwartym części drugiej zostały podane i omówione normy prawne i inne formalności dotyczące przyjmowania do instytutu zakonnego, zamieszczone w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku.

Reasumując można bez popadnięcia w przesadę stwierdzić, że rozprawa doktorska L. S a b b a r e s e powinna być polecona wszystkim przełożonym wyższym, do których zgodnie z kan. 641 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku należy przyjmowanie do instytutu (tj. do nowicjatu) oraz wychowawcom odpowiedzialnym za formację. Dobrze dobrana i wyczerpująca bibliografia w sposób jasny i przejrzysty ukazuje stałą troskę Kościoła o dobór odpowiednich kandydatów do życia zakonnego. Dokładna analiza dysertacji prowadzi do oczywistego wniosku – od przestrzegania wytycznych Kościoła dotyczących kryteriów, którym powinni odpowiadać przyjmowani do instytutu zakonnego, zależy w znacznym stopniu przyszłość instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego oraz dobro osobiste osoby przyjmowanej.

Ks. Julian Kałowski MIC

Józef K r u k o w s k i, Konkordaty współczesne. Doktryna.

Teksty (1964–1994), Warszawa (Wydawnictwo Civitas Christiana) 1995 ss. 495.

Najnowsza książka ks. prof. J ó z e f a K r u k o w s k i e g o *Konkordaty współczesne*, jest solidną odpowiedzią na wielkie zainteresowanie społeczne problematyką umów konkordatowych w ogóle i sprawą ratyfikacji konkordatu polskiego z 1993 r. w szczególności (zob. s. 9–10).

Sygnalizowana pozycja wyszła spod pióra jednego z najznakomitszych znawców problematyki konkordatowej. Ks. Józef K r u k o w s k i jest profesorem zwyczajnym nauk prawnych, pracującym na stanowiskach profesora zwyczajnego w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Jest on przedstawicielem Episkopatu Polski przy Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego RP oraz ekspertem Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia projektu ustawy o ratyfikacji konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską. Ks. prof. Krukowski od wielu lat jest konsultorem działającej przy Stolicy Apostolskiej Papieskiej Rady do spraw Wykładni Tekstów Prawnych, a wyrazem jego pozycji wśród prawników w Polsce jest fakt, iż jest on prezesem dynamicznie rozwijającego się Stowarzyszenia Kanonistów Polskich.

Zasadnicza treść publikacji Ks. K r u k o w s k i e g o poprzedzona została słowem wstępnym autorstwa J.Em. Ks. Kardynała Józefa Glempa, Prymasa Polski i wybitnego kanonisty (s. 5–7). Witając z radością ukazanie się tej książki Ks. Prymas wyraził opinię, iż „publikacja ta, zawierająca jasny wykład zagadnień współczesnego prawa konkordatowego, napisana w stylu i w duchu Vaticanum II, może spełnić pozytywną rolę w pokonywaniu trudności, na jakie napotyka proces normalizacji stosunków między państwem i Kościołem na etapie budowy podstaw demokracji w Polsce”.